

Avram Galanti [Abraham Galante] (Bodrumlu) (1873-1961)

Avram Galanti, 4 Ocak 1873 tarihinde Sefarad bir ailenin üyesi olarak Bodrum'da dünyaya geldi. Kayıtlara göre on dört kardeşten biri olan Avram Galanti'nin babası Moşe Galanti annesi ise Rodos'tan Coya Kodron'du. Ailesi uzun yıllardır bölgedeki sosyoekonomik hayatın aktif bir parçasıydı ve ailenin bireyleri yerel yönetimin farklı birimlerinde yer almaktaydı. Galanti'nin aldığı eğitim bir yandan Yahudi kültür hayatının unsurlarını öğrenmesini diğer yandan ise Osmanlı toplum hayatıyla bütünleşmiş bir Osmanlı tebaası olmasını sağladı. Eğitimine altı yaşında Bodrum'daki cemaat ilkokulunda başlayan Galanti, dokuz yaşındayken daha kapsamlı ve nitelikli bir eğitim almak için ailesi tarafından Rodos'a gönderildi. Rodos'taki yatılı okulda bir yandan İbranice, Ladino ve Fransızca dersler görürken, bir yandan da Türkçe öğrenmeye başladı. 1887'de Rodos'taki eğitimini tamamlayıp Bodrum'a döndü ve eğitimine önce Bodrum Rüşdiyesi'nde ve daha sonra İzmir Mekteb-i İdadi Mülkiyesinde devam etti.

1894 yılının sonlarında Rodos'a hareket etti ve 1902 yılına kadar bölgenin eğitim hayatı içerisinde farklı sorumluluklar alarak aktif rol oynadı. Rodos Mekteb-i İdadisine öğretmen olarak atanan Galanti, burada Fransızca ve matematik öğretmenliği yaptı. Adadaki Yahudi cemaatinin eğitim hayatına kalıcı katkılarda bulunmak için 1895 yılında bir okul kurdu. Bu ilk girişimin kısa süre içerisinde başarısız olmasının ardından Galanti, hem yerel Yahudi cemaatinin hem de *Alliance Israélite Universelle*'in desteğiyle modern eğitim veren yeni bir okulun kurulmasında merkezi rol oynadı. Eğitimle ilgili sahadaki somut girişimlerini kamuoyu yaratarak desteklemek için farklı dillerde yazılar yayımladı. Fransa'da yayımlanan *Archives Israelites*'teki yazılarında bölgedeki *Alliance Israélite Universelle* kurumlarının sağladığı eğitimde Türkçeye daha fazla önem vermenin gerekliliğini nedenleriyle birlikte anlatırken, bu okulların etkinliğini artırmak için yönetim ve işleyişinde yapılabilecek değişiklikler konusundaki fikirlerini yazdı. Aynı dönemde İzmir'in önemli gazetelerinden *Hizmet*'te "Maarifimiz ne Yolda Terakki Edebilir?" başlıklı yazı dizisinde Osmanlı eğitim sistemi içerisinde eğitim veren kurumlar, bu kurumların yeterliliği, eğitimde kullanılan kitaplar, yöntemler ve yaklaşımlar gibi konularda fikirlerini okuyucuyla paylaştı. Galanti'nin bu yıllarda yürüttüğü Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti Maarif Müfettişliği görevi Osmanlı eğitim hayatına dair fikirlerine hem bilgi anlamında hem de alandaki bağlantıları hususunda katkılar sunmaktaydı. Aynı yıllarda Galanti, kimi eğitim kurumunda kullanılan materyallerin, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde basılan veya dışarıdan Osmanlı topraklarına yollanan yayınların kontrolünü yapmaktaydı. Rodos'taki yıllarında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyeleriyle de yakın ilişkiler kurmaya başladı ve bu ilişkiler ileriki yıllarında artarak devam etti.

1902'de İzmir'e geçen Galanti, burada bir yandan öğretmenlik yaparken bir yandan da farklı gazetelerde yazılar yayımlamaya devam etti. Yazılarındaki düşünce ve eleştirileri kimi çevreleri rahatsız etti ve 1904'te İzmir'den ayrılarak Kahire'ye gitti. Kahire'nin dinamik siyasi ve düşünsel ortamında farklı siyasal ve entelektüel çalışmalar yaptı. **İttihat ve Terakki Cemiyeti** mensuplarıyla daha önceki yıllarda başlayan ilişkileri burada güçlenerek devam etti. Bir yandan kendi kurduğu Mısır Cemiyeti-i İsrailiyesi vasıtasıyla Jön Türk hareketi içerisinde Ahmed Rıza'yı destekleyici adımlar atarken bir yandan kendi bağları üzerinden İttihat ve Terakki'nin yayın ve fikirlerinin yayılmasına destek verdi. Hareketle bağlantılı *Meşveret*, *Şûrâ-yı Ümmet* ve *Şûrâ-yı Osmani* gibi gazetelerde yazılar yayımlarken, Kahire'de Fransızca yayımlanan *Le Progrès* gazetesinde yazarlık yaptı ve Jön Türk hareketiyle ilgili haberler ve yazılar yayımladı. Kahire'ye varışından itibaren kendi cemaati içindeki konularla da aktif bir şekilde ilgilendi. 1905 yılında başlığı sopa

anlamına gelen *La Vara* gazetesini çıkarmaya başladı. Sert bir üslupla yazılar yayımladığı gazetede özellikle Osmanlı Yahudi cemaatinin önde gelenlerine eleştiriler yöneltti. 1907 yılında Sudan’da bir Yahudi yerleşimi kurulması üzerine bir öneri metni hazırladı. Sudan’ın özelliklerini anlatarak, böyle bir merkez için burasının neden ideal bir yer olduğunu göstermeye çalıştığı 8 sayfalık (el yazısı orijinal belge 12 sayfa uzunluğundadır) bu öneriyi, *the Jewish Territorial Organization*, *the American Jewish Committee* ve *Zionistisches Centralbureau* gibi Yahudi örgütleriyle paylaştı. Galanti, 1909 yılında Kahire’den ayrılarak önce bir süre kaldığı İngiltere’ye ardından da Almanya’ya gitti. Buralarda bir yandan yolladığı raporların akıbeti hakkında bilgi almaya çalıştı diğer yandan da kendi araştırmalarına devam etti ve dil becerilerini geliştirdi.

Galanti, 1911 yılında kalıcı olarak ikamet edeceği İstanbul’a geldi. Galanti’nin dil becerileri gelir kaynağı açısından burada kendisi için önemli kapılar açtı. Yıllar içerisinde farklı coğrafyalara yayılan geniş ilişki ağı sayesinde Bahriye Nezareti’nde tercüman olarak göreve başladı ve burada 4 buçuk yıl boyunca çalıştı. Bir yandan da 1912 yılı itibariyle **Hilâl-i Ahmer Cemiyeti**’nde yarı zamanlı olarak kâtiplik ve çevirmenlik görevini üstlendi ve Hilâl-i Ahmer Mecmuasına yazılarıyla katkıda bulundu. Galanti, 1. Dünya Savaşının başlamasının ardından yapılan karşılıklı anlaşmalarla Darülfünun’da eğitim vermeye başlayan Alman müderrislerden Semitik diller uzmanı Gotthelf Bergsträsser’in muavini olarak Darülfünun’da çalışmaya başladı. Darülfünun’un ortamı Galanti için elverişli bir çalışma alanı sundu ve araştırmaları için değerli kaynaklar sağladı. Savaş yıllarında bir yandan Bergsträsser ile çalışma ve yayın yapma şansı bulan Galanti, diğer yandan da ilerleyen yıllarda kendi araştırmalarını yürütüp tarih ve dil konuları üzerine Yeni Mecmua ve Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası gibi dergilerde yazılar yayımlayarak dönemin düşünce hayatının aktif bir üyesi oldu. Yine bu dönemde Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası’nda Yahudilerle ilgili yayımlanan belgeleri Fransızca’ya çevirerek bu belgelerin daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını sağladı. Bu dönemde, Galanti’nin yıllar içerisinde farklı alanlarda yaptığı çalışma ve girişimlerle bilinirliğinin geniş çevrelere ulaşmış olduğunu gösteren bir gelişme, 1914 yılında New York’taki Yahudi örgütleri tarafından kendisine Amerika’daki Sefarad cemaatine önderlik etmesinin teklif edilmesiydi. 1916 yılında tekrarlanan bu teklifi Galanti kabul etmedi ve İstanbul’da kalmaya devam etti.

1. Dünya Savaşı sonrasında Alman müderrislerin ülkelerine dönmesiyle, Galanti aynı kurum içerisinde Akvam-ı Kadime-i Şarkiye profesörü olarak atandı. 1. Dünya Savaşını müteakip mütareke yıllarında Yahudilerin devlete bağlılığını göstermek için çabalar içerisine girdi ve farklı dillerde yayın yapan gazetelerde yazılar yayımladı. 1921 yılında **Vakit gazetesinde** yayımladığı “Türkiye Kurtulmamış Yahudilerin Sığınağı” başlıklı makaleyle Osmanlı devletiyle Yahudiler arasındaki olumlu ilişkileri ve Osmanlı topraklarının Yahudiler için önemini tarihsel anekdotlarla anlatmayı amaçladı. Tarihteki Yahudi ve Türkler arasındaki ilişkiyi olumlu bir perspektifle sunduğu bu makaledeki tarihsel anlatısını Cumhuriyet yıllarında yaptığı çalışmalarda detaylandırarak genişletecekti.

Kapsamlı dil becerileriyle Millî Mücadele yıllarında Anadolu’daki çabalara destek vermeye çalıştı. Bir yandan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nde görev almaya devam etti bir yandan da Anadolu’da Millî Mücadeleyi yürüten **Mustafa Kemal Atatürk** ve arkadaşlarına gönderilmek üzere günlük basın haberlerini çevirdi. 1920’lerin başları itibariyle Galanti’nin Türk milliyetçisi söylemleri görünürlük kazanmaya başladı. *Yeni Mecmua*, *Vatan* ve *Akşam* gazetelerinde yayınladığı yazılarla ideolojik duruşunu gösterirken, Mustafa Kemal Atatürk ve fikirlerinin Anadolu’da başlayan yeni dönem için anlam ve önemini altını çizdi. 1923 yılındaki “Tarih-i Medeniyette Mustafa Kemal ve Kumanda Ettiği Türk Ordusu” başlıklı makalesinde Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının savunduğu “hürriyet ve istiklal” fikirleri çerçevesinde elde edilen başarının düşünsel ve duygusal yansımalarının Anadolu’nun sınırlarının ötesine geçtiğini ifade ederek,

Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde elde edilen başarıları genel medeniyet tarihi içerisindeki önemine dair fikirlerini izah etti. 1925 yılında *Akşam* gazetesinde yayımladığı yazılarında elde edilen siyasal, askeri başarıların mahiyetini ve yansımalarını daha geniş ölçekte ve tarihsel bir perspektifte değerlendirmeye devam etti. “Herkes Bir “Gazi” İstiyor” başlıklı yazısını Almanca bir şarkıdan esinlenerek “Sen büyüklüğünden haberdar değilsin, ey Mustafa Kemal!” sözleriyle sonuçlandıran Galanti, o yıllardaki konuyla ilgili yazılarında Mustafa Kemal Atatürk’e atfettiği siyasal, kültürel, tarihsel önemi ve verdiği değeri açıkça dile getirdi.

Galanti, Cumhuriyet’in ideolojik tutumuna destek verirken, Türkiye’deki Yahudilerin yeni rejim içerisindeki yerlerini tanımlamak ve dönemin resmi ideolojisi paralelinde yeni sosyal ve siyasal sisteme entegre olmaları için çabalar gösterdi. Bu çabaların iki önemli yansıması olarak 1928 yılında *Türkler ve Yahudiler* ve *Vatandaş Türkçe Konuş Yahud Türkçe’nin Tamimi Meselesi* adlı eserlerini yayımladı. Bu eserler aynı zamanda o yıllarda Yahudi cemaatiyle ilişkili kültürel ve sosyal olaylara cevap niteliğindediydi. Galanti, Cumhuriyet’in ideolojisini benimsemiş bir kişi olmakla beraber alfabe reformuna karşı muhalif bir tutum aldı. Konuyla ilgili tartışmalara *Akşam* gazetesinde yayımladığı makalelerle dahil oldu. Daha sonra bu makaleleri de içeren *Arabi Harfler Terakkimize Mani Değildir* (1927) adlı kitabını yayımlayarak konu hakkındaki muhalif düşüncelerini farklı yönleriyle detaylandırarak açıkladı.

1933 yılındaki **Üniversite Reformu**’yla birlikte üniversiteden ayrılan Galanti, 1930’lı yıllarını tamamen araştırmalarına odaklanarak geçirdi. **Soyadı Kanunu**yla birlikte Bodrumlu soyadını alan Galanti bu yıllar içerisinde Anadolu’daki Yahudi tarihine, Türk Yahudi ilişkilerine, Türk ve Yahudi kültürüne dair eserler üzerine çalıştı, farklı tarihsel belgeleri yayına hazırladı.

Galanti, 1943 – 1946 yılları arasında Niğde milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne girdi. Ömrü boyunca bulunduğu yerin sunduğu araştırma ve çalışma olanaklarından yararlanmayı ihmal etmeyen Galanti, Meclis’te bulunduğu süre boyunca aktif bir şekilde Meclis’in kütüphane ve arşivlerinde araştırmalar yaparak Ankara Tarihi ile Niğde ve Bor Tarihi kitapları üzerine çalıştı. 1946 yılındaki Üniversiteler Kanun Tasarısı üzerine yapılan tartışmalarda dile getirdiği fikirlerle, hayatının birçok evresinde olduğu gibi bu dönemde de Türkiye’nin düşünce ve eğitim hayatıyla yakından ilgilenmeye devam ettiğini gösterdi.

Milletvekilliği dönemi sona erdikten sonra İstanbul’a dönen Galanti, Kınalıada’ya yerleşti. Hayatının son yıllarını toplumdan uzak bir şekilde yaşamayı tercih eden Galanti, 1961 yılında vefat etti. Vefatından sonra özel belgeleri, arşivi ve kitapları Hahambaşılığa aktarılmış ancak bu evrakın bir kısmı yetersiz koruma koşulları dolayısıyla zarar görmüş veya kaybolmuştur. Bugün, Galanti’nin sağlam kalan özel belgelerinin önemli bir kısmı İsrail’deki Yahudi Halkı Tarihi Merkez Arşivleri’nde (Central Archives for the History of the Jewish People) bir diğer kısmı ise İsrail Ulusal Kütüphanesi (the National Library of Israel) arşiv bölümünde bulunmaktadır.

Galanti Yahudi tarihi, Türk tarihi, Türk ve Yahudi ilişkileri, farklı dillerle ilgili filolojik hususlar gibi oldukça geniş bir alanda altmışın üstünde kitap ve yüzlerce makale yayımlamıştır. Esasen Arap harfleriyle yayınlanan *Küçük Türk Tettebular*, *Arap Harfleri Terakkimize Mani Değildir* gibi kimi eserleri son yıllarda transliterasyonu yapılarak günümüz okuyucusuyla buluşturulmuştur. Yayınlarının önemli bir kısmını oluşturan Fransızca eserleri *Histoire des juifs de Turquie* başlığı altında 9 ciltte toplanarak tekrardan yayınlanmıştır. Galanti’nin tarih anlatısının genel çerçevesi Yahudiler ve Müslüman Türkler arasındaki yüzyıllardır süregelen iyi ilişkiler varsayımı etrafında şekillenir. Kimi zaman seçici bir perspektifle konulara yaklaşmıştır. Bununla beraber Galanti’nin Osmanlı ve Türkiye Yahudi tarihini anlamak açısından eşsizdir. Rıfat Bali’nin “Avram Galanti’nin Bibliyografyası” başlığıyla *Arabi Harfler Terakkimize Mani Değildir*

kitabının 1996 yılındaki baskısının girişinde yayımladığı bibliyografya, Galanti'nin kitap ve makalelerinin yayımlanmış en kapsamlı listesini sunmaktadır. Ancak Bali'nin belirttiği gibi bu listenin de kapsamı sınırlıdır ve Galanti'nin eserlerinin eksiksiz bibliyografyasının ortaya çıkarılması için farklı dillerde farklı zamanlarda yayımlanan gazetelerin kapsamlı bir şekilde taranması gerekmektedir.

Kerem TINAZ

KAYNAKÇA

BALİ, Rıfat N., "Avram Galanti'nin Hayatı ve Eserlerinin Bibliyografyası", **Arabi Harfler Terakkimize Mani Değildir**, Avram Galanti, s.3-30, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1996.

BALİ, Rıfat N., "GALANTİ, Avram", **TDV İslam Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/galanti-avram> (erişim tarihi: 15.05.2021).

BALİ, Rıfat N., "Osmanlı/Türk Yahudiliği Tarihi İle İlgili Yayınlar ve İçerdikleri Tarih Söylemi - II", **Toplumsal Tarih**, S 33, Eylül 1996, s.57 62.

ELMALEH, Abraham, **Le professeur Abraham Galanté: sa vie et ses oeuvres**, Kağıt ve Basım İşleri AŞ, İstanbul, 1947.

GALANTİ, Avram, **Küçük Türk Tettebuları**, Kağıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi, İstanbul, 1925.

GALANTİ, Avram, **Türkçe'de Arabi ve Latin Harfleri ve İmla Meseleleri**, Dersaadet Kitabevi, İstanbul, Tarihsiz.

GALANTİ, Avram, **Türkler ve Yahudiler**, Gözlem Gazetecilik Basın Yay., Ankara, 1995.

GALANTİ, Avram, **Bodrum Tarihi**, Bosav Yay., Ankara, 1996.

GALANTİ, Avram, **Vatandaş Türkçe Konuş**, Kebikeç Yay., Ankara, 2000.

GALANTİ, Avram, **Üç Sami Kanun Koyucu**, Anka Yay., 2002.

GALANTİ, AVRAM, **Ankara Tarihi**, Çağlar Yay., 2005.

GALANTİ, Avram, **Türklük İncelemeleri**, Derleyen ve Tranliterasyonu yapan Önder Kaya, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005.

GALANTİ, Avram, **Arabi Harfler Terakkimize Mani Değildir**, Tarih Encümeni Yay., 2020.

GEREZ, Yusuf [Josef] Habib, "Bir Dost Gözü ile. Prof A. Galante", **Şalom Gazetesi**, Yaşam Dergisi (Gazete eki), 27 Şubat 1985.

KALDERON, Albert E., **Abraham Galante: A Biography**, Sepher-Hermon Press, New York, 1983.

LANDAU, Jacob M., "Due progetti per la colonizzazione del Sudan al principio del secolo XX", **La Rassegna Mensile di Israel**, 21, S6, 1955, s.218-237.

LEVİ Avner, "Kahire'de Gazetecilik Yılları ve Avram Galanti", **Tarih ve Toplum**, 26, S 153, Eylül 1996, ss.13-22.

PRESSMAN, Hannah S., "Galanti'nin Kızı: Arşivlerden Aile Hatıratı Çıkarmak", **Sefarad Güzergâhları Arşivler, Nesnelere ve ABD'de Osmanlı Yahudilerinin Tarihi** içinde, derleyenler Kerem Tınaz ve Oscar Aguirre-Mandujano,

çeviren Zeynep Nur Ayanođlu, s.227-252, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2021.

TINAZ, Kerem, “Galanti'nin Belgeleri Arasında Bulunmak: Entelektüel Bir Sefarad'ın Yaşam İzleği ve Geçmiş Mirasının Korunması Üzerine Düşünceler”, **Sefarad Güzergâhları Arşivler, Nesnelere ve ABD'de Osmanlı Yahudilerinin Tarihi**, Der. Kerem Tınaz ve Oscar Aguirre-Mandujano, çev. Zeynep Nur Ayanođlu, s.205-226, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2021.

17/09/2021 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/avram-galanti-abraham-galante-bodrumlu-1873-1961/?pdf=4400> adresinden erişilmiştir